

DOI:10.26104/NTTIK.2023.97.59.075

Сатыжыоглу Хүсейин

ТҮРК ФОЛЬКЛОРУ ПЕДАГОГИКАЛЫК ЖАКТАН

Сатыжыоглу Хүсейин

ТУРЕЦКИЙ ФОЛЬКЛОР С ПОЗИЦИИ ПЕДАГОГИКИ

Satıcıoğlu Hüseyin

TURKISH FOLKLORE IN TERMS OF PERSPECTIVE OF PEDAGOGY

УДК: 39(575.2)

Элдик адабияттын чыгармалары – мезгилдин өтүшү менен калыптанган коомдун салт-санаасын, нарк-насилини, мүнөзүн, тажрыйбасын, идеалдарын, жашоо философиясын эң жөнөкөй түрдө сүрөттөгөн чыгармалар. Элдик оозеки чыгармачылыкты изилдөө аркылуу коомду жакындан таанып, анын алдында турган көйгөйлөрдү аныктоого болот. Бул изилдөөлөр педагогика тармагында да, илимдин көптөгөн башка тармактарында да илимий иштерге жарык чачат. Жаңы муундарды тарбиялоодо коомдун баалуулуктарын туура түшүнүү, фольклордук чыгармаларды изилдөө, коомго керектүү идеалдуу инсанды аныктоо, педагогикага негизделген билим берүү системасын пландаштыруу зарыл. Бүгүнкү күндө бири-бири менен тынчтыкта жашаган, чыр-чатакты азайтууга аракет кылган, коомдук баалуулуктарды сактап, аны келечек муундарга өткөрүп бере алган адамдар келечекте коомдун өнүгүшүнүн кепилдиги болуп эсептелет. Өз маданиятына берилген, жалпы адамзаттык баалуулуктарга ээ инсанды тарбиялоо максатында фольклор жана педагогика жаатындагы биргелешкен изилдөөлөр илимдин башка тармактарына да чоң салымын кошот.

Негизги сөздөр: фольклор, элдик оозеки чыгармачылык, эл адабияты, педагогика, этнопедагогика, тарбия, таалим.

Произведения народной литературы – это произведения, в которых в простейшей форме описываются традиции, ценности, характер, опыт, идеалы и жизненная философия общества, сложившиеся с течением времени. Благодаря исследованиям фольклора можно глубже узнать общество и выявить проблемы, с которыми оно сталкивается. Эти исследования проливают свет на научные работы как в области педагогики, так и во многих других отраслях науки. Воспитывая новые поколения, необходимо правильно понимать ценности общества, исследуя фольклорные произведения, выявлять идеальный тип человека, который нужен обществу, и планировать систему образования на основе педагогики. Сегодня существование людей, которые живут в мире друг с другом, которые могут минимизировать конфликты, поддерживать социальные ценности и передавать их будущим поколениям, рассматривается как гарантия существования общества в будущем. Совместные исследования в области фольклора и педагогики с целью воспитания личности, верной собственной культуре и обладающей общечеловеческими ценностями, также вносят большой вклад в другие области науки.

Ключевые слова: фольклор, устная народная литература, народная литература, педагогика, этнопедагогика, воспитание, образование.

Works of folk literature are works that describe, in the simplest form, the traditions, values, character, experiences, ideals, and philosophy of life of a society that have developed over time. Through the study of folklore, one can learn more about a society and identify the problems it faces. These studies shed light on scho-

larly work in pedagogy as well as in many other branches of science. In educating new generations, it is necessary to properly understand the values of society by examining folklore works, to identify the ideal type of person that society needs, and to plan an educational system based on pedagogy. Today, the existence of people who live in peace with each other, who can minimize conflicts, maintain social values, and pass them on to future generations, is seen as a guarantee for the existence of society in the future. Collaborative research in folklore and pedagogy with the goal of educating individuals who are true to their own culture and possess universal values would also make a major contribution to other fields of science.

Key words: folklore, oral folk literature, folk literature, pedagogy, ethnopedagogy, upbringing, education.

Түрк этнопедагогикасы жазуу жана оозеки түрүндөгү абдан бай булактарга ээ. Түрк элдери көчмөн калк болгон. Бул жашоо шарты, образы табигый жактан түрктөрдүн бай оозеки адабиятынын өсүшүнө түрткү болгон. Көчүп-конуп жашаган түрк урууларынын аксакалдары кеп салган жомок жана дастандар сыяктуу фольклордук эмгектер оозеки адабияттын калыптанышына зор салымын кошкон.

Баланы тарбиялоодо улуттук баалуулуктар жана динамикалардын булагы, ошондой эле улуттук эс тутум катары улутту улут кылган фольклор жана каада-салт сыяктуу баалуулуктарга кайдыгер мамиле жасоо, өз маданиятынан узактоодо эксплуатациялаштырууда. Медиа жана интернет сыяктуу технологиялык факторлордун өзгөчөлүгү жана коомдун тамыры болгон үй-бүлөөгө берген зыяндар эбегейсиз чоң. Жаңы өсүп келаткан муундарыбызды баалуу маданиятыбыздан алыстатуу үчүн жасалган жабык багыттарды колдонуу үчүн илимдин жетишсиздигин көрүп жүрөбүз [1, 79-б.]. Улуттук маданият жана өзгөчөлүгүн жаш муундарга ташый турган билим транспорту бул – улут, дин, адеп-ахлак баалуулуктары глобалдуу жана билим денгээлинде бааландырылып, сын-пикирге учурап жаш муундарга берилүүсү маңкуртташтырууга жол ачат.

Улуттук билим берүүнүн негизги максаты бул – улуттун байлыгы болгон маданиятты изилдөө менен жаңы нерселерди таап, алдыга жылдыруу үчүн жаңы жолдорду табуу: Ата журттун сүйгөн, улуттук аң-сезимге ээ, өзүнө ишенген, аракетчил, улуту үчүн иштөөгө кызыкдар болгон атуулдарды тарбиялоо болуп эсептелинет. Тарбиячы, жазуучу Сейит Ахмет Арваси: «Бир өлкөнүн артта калышынын эң кыска жолу -

ал өлкөнүн сабаттуулугун жоюу, улуттук талапка жооп берген билим алуусуна жолтоо болуу, кызматкерлердин өз ишине кайдыгер мамиле жасашына түздөн-түз жол ачат» [2, 15-б.] - деп айткан.

«Этнопедагогика Советтер Союзунда жүргүзүлгөн педагогикалык изилдөөлөрдүн ичинде бир бутак болуп орун алган. Башка өлкөлөр ичинде илимий педагогикалык изилдөө мейкиндигинде өзгөчө баа берилбей калган, ошону менен бирге анын үстүндө изилдөө жүргүзүлгөн эмес» [3, 31-б.]. Түрк этнопедагогикасы бай булактарга ээ болгонуна карабастан бул аймакта академиялык изилдөөлөр жүргүзүлгөн эмес. Ааламдашкан дүйнөдө маданият империализми барган сайын күч алууда. «Улуттун маданияты деградацияга учурап, улуттук тарбиянын багытын өзгөрткөн оң жана терс иш-аракеттер дайыма болуп турган» [1, 4-б.]. Бул байланышта өнүгүү этабында болгон дүйнө өлкөлөрү сыяктуу коомдун, өкүлдөрүнүн бири-бирине байлаган эң маанилүү тоосу болгон Түрк маданияты да коркунуч алдында турат. Түрк маданиятын келечектеги муундарга өткөрүп берүү бүгүнкү күндүн актуалдуу маселелеринин бири [2, 8-б.]. Бул жааттагы жетишпегендиктерди жана кемчиликтерди жоюу үчүн, Түрк этнопедагогикасын системалаштыруу жана Түрк илим дүйнөсүн бул билим бутагы менен тааныштыруу үчүн төмөнкүдөгү бөлүмдөрдүн тегерегинде түрк этнопедагогикасынын баштапкы булактарынын белгиленип жасалган изилдөөлөрдүн аягында Түрк этнопедагогикасынын булактарын классификацияладык.

1. Эпикалык чыгармалар: дастандар, уламыштар, жомоктор, аңгемелер, анекдоттор.

2. Дидактикалык чыгармалар: макалдар, фразеологизмдер, табышмактар, жаңылмачтар.

3. Лирикалык чыгармалар: элдик ырлар, акыялар, бешик ырлары, кошоктор.

4. Башкалар: каада-салттар, көнүмүш үрп-адаттар, адеп жоболору, дин, тарбия, эне тили, идеалдуу адам тиби.

1.1. Дастандардагы тарбия: Элдик адабияттын чыгармаларынын бири болгон дастандар өткөн чак менен бүгүнкү күндүн ортосунда байланыштуруучу болуп, адамдын жана ал пайда кылган маданият түшүнүгүнүн пайда болушу менен калыптанган. Булактары тарыхтын башталышына чейин созулган «улуттун жана каармандардын тарыхы, легендасы жана баатырдыктары жөнүндө сөз болгон дастандар ал улуттун ыйык баалуулугу, пикир, көркөм өнөр жана саясий жашоосуна ж.б. буга окшогон бөлүмдөрүнө таасир этет. Тарыхтын болбошу менен зарылдыгы пайда болгондо баалаган дастандар тиешелүү болгон коомдун сүйүүсүн жана камкордугун, каада-салтын, мамлекет башынын, экономиканын, жашоо образынын жанында Ата Журт жана улут эң жогору деңгээлде сыйланат. Огуздун, Манастын, Деде Коркуттун, каар-

мандарынын жашоосу: Эргенекон жана көчмөн дастандарына окшогон түрк тарыхында белгилүү болгон доорлорду көргөзөт. Кыскача айтканда, улуттун жана тарыхтагы карама-каршылыктары дастандарда жашырылган [2, 31-б.]. Эски жана жаңы турмушту байланыштырууга кыйла жардам берет. Жаштардын улуттук жарандыкка ээ болушу үчүн Түркияда педагогдор аракетин көрүүдө. Улуттук жарандыктын пайда болушу, жарандардын өз улутуна тиешелүүлүгү сезими маданият тануудан башталат. Бул маданият ташуучулардын бири болуп дастандар эсептелет. Дастандар, улут болуунун акыл-эсин көргөзгөн чыгармалар арасында биринчи орунда болгондугу маалым.

1.2. Уламыштардагы тарбия: Өткөн заман менен бүгүнкүнүн ортосундагы маданий байланышты бекемдеген, адам жана маданиятын жашоо түшүнүгүнө. Чындык жана кыял бар болуусуна, жер жана окуялардын өзгөчө мүнөздө айтылган чындык менен байланышы болгон ишенич менен бирге кишинин өзгөчө коомдо жашоону башкарган сегменттен – сегментке, тилден тилге өткөрүлүп келген анонимдүү адабият түрүнүн бирөө [2, 41-б.]. Күнүбүздөгү тарбиянын активдүүлүгү жок жерде уламыштар бир тараптуу коомго адеп-ахлак куралдарын жана ишенүү алып келген бир каражат болгондугу айкын [4, 87-б.].

1.3. Жомоктордогу тарбия: Эң эски маданият түрлөрүн эсибизге салат. Бул эскертүүлөр адамдык жана маданияттык түшүнүктөрдү калыптандырат. Бул пикир боюнча жомокторду маданияттын белеги катары сактап калууда эң маанилүү ролду ойнойт. Түрк тили мекемесинин түркчө сөздүгүндө «балдарга түшүндүрүлгөн жана өзгөчөлөнүп адамдын көңүлүн бурдурган окуя катары таанылган тамсилдер: Ферит Девелиоглу, Осмончо - түркчө энциклопедия сөздүгүндө «тарбия жана адеп-ахлакка таянган тамсилдер» деген түшүнүк берет [5, 6-б.]. Оозеки элдик адабияттын бир түрү болгон жомоктордо көбүн эсе тарбия берүү максатында айтылат [2, 45-б.]. Бул багытта дидактикалык (үйрөтчү) касиети бар жомоктор болуп эсептелет. Жомоктор адамдын үй-бүлөсүнөн угуп акырындык менен түшүнүп, акыл-эсине сыйган тарбия берүүчү маданий тарбия берген байлык болуп саналат.

Жомоктор – бул балдардын эс тутумунда дүйнө жүзүн кабыл ала баштаганда тарбия берүү максатында айтылат жана адамдык касиеттерин, мүнөзүнүн калыптанышына жардам берет. Башка адабият чыгармаларынан айырмаланып жомоктор балдардын адамдык мүнөзүн калыптануусунда: Жакшы жана жаманды айырмалоо, адамгерчиликтүүлүк түшүнүгүн аңдап билүүсүндө чоң роль ойнойт. Жомоктор бул бардык курактагыларга арналган. Айрыкча тарбия берүүдө түрк тили табияты абдан бай. Жомоктор мектепке чейинки мезгилде угуу, түшүнүү, айтып берүү жөнөмдөрүн жакшыртат.

1.4. Аңгемелердеги тарбия: Түрк жазма болмуштары Деде Коркут (Коркут Ата) китебинде 12 уламыш бар. Бул уламыштар түрк тилинин эң көрүнүктүү мисалы катары каралып, түрк рухуна, түрк ой-пикирине жарык берген чыгармалар. Кыргыздын окумуштуусу Алымбеков, Коркут Ата китебинде кеп салынган Түрк түшүнүгүн төмөнкүдөй түшүндүргөн. Түрк элдеринин түшүнүгүндө эркек бала Ата журтгун намысын коргоо үчүн төрөлөт. Ата Мекенди сүйүү, намысын коргоо, буларды ыйык тутуу жана үй-бүлөдө ата-энеге аяр мамиле жасоодон башталат. Ата-эненин ак эмгегин, үмүтүн актабаган баладан чоң нерсе күтүүгө болбойт. Ата-эне, Ата Мекендин алдындагы парз маселеси Коркут Ата чыгармасында күчтүү жана таасирдүү берилген [6, 12-б.]. Элдик аңгемелер жаш муундарга берилген күчтүү керез сыяктуу. Адамгерчиликтүүлүк, жардам берүү, адам баласын сүйүү жана жаман иштерден алыс болуу сыяктуу түшүнүктөрдү балдарыбызга үйрөтө алабыз. Бир аңгеме аркылуу тарбия жана билим берүү өтө маанилүү.

1.5. Анекдоттордогу тарбия: Анонимдүү бир өзгөчөлүгү бар жана тарыхтагы белгилүү этникалык адамдын тамашалары элдин акылдуулугун, арзууларын, каада салтын, күчүн чагылдырат. «Алдыдагы күчтүү түшүнүктү мисал катары колдонуу жана каршы тараптагыларды күчүнө ишендирүү багындыруу». Негизине таянган анекдоттордун эң маанилүү тарабы, притчадан маңыздын (бөлүк) чыгарылышы эсептелет. Сарказм критикасы, сатира жаан комедия ж.б. бул элементтер болгон анекдотту, жаңылыкты көрө билүү жана анын кабыл алууга тарбиялайт, ошону менен адамдын жашына карабастан бир эле убакта күлдүрүп бир эле убакта кетирилген катаны, кемчиликти көрсөтүп, жакшылыкка жана адамгерчиликке үйрөтөт [7]. Элдик анекдоттор, элдин психологиясынан, менталитетинен инсандардын бири-бири менен болгон табигый мамилелерин чагылдырып турат [8, 295-б.]. Түрк дүйнөсүндө анекдот дегенде эле оюбузга Насреддин Хожа (Апенди) келет. Түркиянын Акшекир шаарында жашаган кади болгон. Бирок Насреддин Хожа үнү Анадолуну ашып биринчи түрк тили жайылган дүйнөнүн эң кенен этникалык тил географиясынын төрт бурчуна жайылган. Кийинчирээк Осмон империясы таралган 3 материктеги өлкөлөргө жайылган. Технологиянын өнүгүшү менен дүйнө жүзүнө тараган Хожанын тамашаларында доорго, заманга жана ар бир окуяга карата берилген таалим-тарбиясы бул тамашалардын негизги өзгөчөлүгү болуп эсептелет.

2.1. Макал-лакаптардагы тарбия: Макал-лакаптар мазмуну боюнча түрк этнопедагогикасын жана дидактикалык элементтерди камтыган эң алгачкы чыгармалар. Түрк тили жана адабият сабактары эне тилин үйрөтүү менен бирге улуттук баалуулукту сактоого көмөктөшөт. Өзгөчө макал-лакап жана на-

кыл сөздөр социалдык жана нормалык чөйрөдө кызмат өтөөсү күнүмдүк жашоодо көп кездешет [9, 114-б.]. Макал-лакаптар абстраксыз концепцияларды түшүндүрүү үчүн аларды абстрактуу концепцияга айлантат. Ушул жол менен башталгыч класстарга туура эмести тууралоо түшүнүгүн жайылтууда мааниси чоң. Көптөгөн принциптер туралуу мугалимдер жаш муундарга түшүндүрүп тарбия беришет [4, 44-б.] Анадолу жана түрктөр жашаган аймактарда колдонулган сыяктуу [10, 119-б.] мектептерде башталгыч класстарда макал-лакап жарышмалары өткөрүлүп келет. Жаңы муундарга таалим-тарбия берүүдө бул материалдарды колдонуу пайдалуу экендиги айкын. Мектепке чейинки жана башталгыч класстагы жаш муундарга абстрактуу концепция түшүнүгү жакшы кабыл алынат. Башкача айтканда адамдык сапат өспүрүмдөрдө 6 жашына чейин калыптанат. Жаш муундарды тарбиялоодо инсандык мүнөздүн калыптанышында макал-лакаптар чоң мааниге ээ. “Чырпык чынар болоор өз кезинде” деген макал-лакаптар эң сонун мисал боло алат.

2.2. Фразеологизмдердеги тарбия: Акыл-эсти мисал кылып, күчтөндүрүп, каршы тарапты өзүнө ишендирүү керек деген принципке таянат. Күлкү, критика, сатира жана күлдүрүүгө окшогон концепциялар ар кандай кыйын жагдайларда бир жагынан сабак берүү экинчи жагынан катаны оңдоп, кийин анын кайталанышына жол бербөөдө адам баласына тарбия берүүдө чоң роль ойнойт. Мындай көп окшоштуктарды элдин эс тутумундагы жашоо шартынан, үрп-адаттарынан таба алабыз. Жазуу түрүндөгү чыгармаларга XI кылымдагы «Дивани-Лугати-н-Түрк» алгачкы мисал боло алат. Бул чыгармадагы акыл насааттар ар кыл курактагы адамдарга тарбия берүүдө мааниси абдан зор [2, 65-б.].

2.3. Табышмактардагы тарбия: Табышмактар элдин аң-сезимин, ой жүгүртүүсүн калыптандырууда чоң роль ойнойт. Ал ар бир доордун, ар бир элдин, ар бир менталитеттин өзгөчөлүгүн көрсөтүп чагылдырган жана маданияттын өз-ара карым-катнашында чоң роль ойногон бир булак болуп саналат. Кичине, орто жана чоң курактагы топтордун ичинде көңүл ачуу максатында бош убактарда айтылган табышмактардын айрымдары чыныгы жашоодон алынган [2, 70-б.]. Кичинекей кезибизде дүйнөнү таануу үчүн айтылган табышмактар бизге эмнелерди гана үйрөткөн жок. Жандырмагын табуу үчүн кыйналып, оор көрүнгөн табашмактардын жандырмагын тапкандар укмуштуудай сезилчү. Бала чагыбызда оюн, күлкү менин айтылган табышмактар чоңоюп жетилгенде ишибиздин шаңдуу жүрүшүнө жардамчы болот.

2.4. Жаңылмачтардагы тарбия: Жаңылмачтар өспүрүмдөрдүн жашоосуна жаш курактан баштап поэзия түрүндө кирген. Кээ бирлеринин мааниси бар. Балдардын ой-пикири үчүн гармониясы бар поэзия

чыгармалары чоң роль ойнойт. Терең маанилүү, оор рифмалуу чыгармалар балдардын жомокторунда, логикасында жана оюндарында кездешет. Белгилүү болгондой, түрк калкы рифмаларга бай. Бул тууралуу Кипрдик жазуучу Мустафа Гөкчеоглунун сөзүн эскерте кетүү зарыл. Ал «Цивилизациянын тарыхынын калдыктары топтолуп, балдардын рассасына, менталитетине карабастан жайылган. Кайсы тилде болбосун балдар арасында достук, туугандык ж.б. адеп-ахлакка үндөгөн чондор буга мисал боло алат» [11, 8-б.] д.а. Мектепке чейинки жана башталгыч класстардын окуучуларына ырларды жаттоо алардын сөз байлыгын кеңейтип, логикалык ой-жүгүртүүсүн жакшыртуу менен, окууга болгон кызыгуусун арттырат. Окуну жеңилдетип, убакытты көңүл ачуу менен өткөрүүгө жардам берет. Көптөгөн түрк тилиндеги ырлар адамдын логикалык ой-жүгүртүүсүн кеңейтет. Ушул себептен ырлар чондордун жана кичинекей балдардын логикасын, акыл-эсинин өсүшүн, тил үйрөнүү жөндөмүн жакшыртат.

3.1. Элдик ырлардагы тарбия: Элдик ырлар поэзиянын эң эски аноним түрлөрүнүн бири. Алгачкы табылган элдик ырлар XVI кылымда Анадолунун элдик ырлары болгон. Алар түрктөргө тиешелүү болгон. Бул түшүнүк бир гана поэзияда эмес түрк адабиятындагы маанилүү тексттерде да берилген. Бардык түрк улутунун өзгөчөлүгү поэзияда берилип, ушул убакка чейин колдонулуп келген ырлар келечекте да ошол эле маанини берип түрк улутунун өзгөчөлүгүн чагылдырып келет. Ошондуктан «Түркпүз жана Түркү (элдик ыр) ырдайбыз» деп бекеринен айтылбаса керек [12]. Түрктөрдүн жашоонун ар бир мезгилинде ырдаган ырлары бар. Түрктөр үчүн поэзияда каармандык жана ынтымак темасы өзгөчө мааниге ээ. Көчмөн түрктөрдүн жашоо философиясында туура эмес көрүнүштөргө каршы чыгуу, зордук-зомбулукка баш ийбөө темалары байма-бай баяндалат. Ырлар түрктөрдүн жашоо философиясында жаңы муундардарды тарбиялоодо үчүн мааниси абдан чоң.

3.2. Акыялардагы тарбия: Акыялар элдик оозеки адабияттын чыккан жана төрт материкте бир нукта колдонулган чыгармалардын бир түрү. Жашоонун ар бир жагдайы жана мезгили ырлардын темасы боло алат. Адамзат бул күнгө чейин акыялардын маңызын жана темасын сүйүү, жек көрүү, адамгерчилик ж.б. ушул сыяктуу адамдын эмоционалдык сезимдери чагылдырылган жагдайлардан алып келген. Түрк тилин үйрөтүүдө балдарга акыяларды жаттатуу жана аны менен бирге улуттук колоритти жана улуттук маданиятты үйрөтүү эң маанилүү болуп эсептелинет. Акыяларды кичинекей балдарга жаттатуу оңой болушу менен бирге, аларга тарбия берүүдө акыл-эсине улуттук маданияты сиңирүүнүн эң жөнөкөй жолу болуп эсептелинет.

3.3. Бешик ырларындагы тарбия: Бешик ыр-

лары эненин баласын уктатуу үчүн ырдаган фольклордук жанрдагы поэзия түрүнүн бири [13, 11-б.]. Апалар ар дайым балдарына арнаган кыял-максаттарын, сүйүүсүн, келечегин бешик ырларында айтып өтөт. Адамзаты поэзияны, ырларды, биринчилерден болуп энелердин бешик ырларынан таанышат. Адамзаттын жашоосунда бешик ырларынын ролу чоң. Бала жарык дүйнөгө келгенде эне тилин угуп тааный баштайт. Баланын биринчи мугалими апасы болуп эсептелинет. Ушул себептен адам баласы үйрөнгөн алгачкы тили эне тили деп аталат. Апалар бешик ырлары аркылуу бөбөктөргө бешиктеги кезинде эне тилин үйрөтүшөт. Кичинекей балдар бешик ырларын угуу менен эне тилин, дүйнө жүзүн апасы аркылуу тааный баштайт. Бешик ырлары бул кичинекей балдарга дүйнөнү тааныткан чыгармалардын бир түрү болуп саналат. Мунун баардыгы кичинекей балдардын угуу, эс тутум, дүйнө таануу жана жаттоо жөндөмдүүлүгүн жакшыртууда абдан маанилүү.

3.4. Кошоктордогу таалим тарбия: Кошок – бул көбүн эсе адам өлгөндө же бир жаман окуянын артынан ырдалуучу элдик ырлардын бир түрү. Табигый кырсыктарда, өлүм, ооруу-сыркоо жана бул сыяктуу жандырмагы болбогон окуяларда коркуу, кайгыруу, каршы чыгуу сыяктуу сезимдерди түшүндүргөн элдик ырлар кошок деп аталат. Түрктөрдө кошок ырларынын мааниси тереңде жатат. Анадолунун бардык аймагында кошок кошушат. Кошок ырында каза болгон кишини жоктоо, досторунун, туугандарынын мааниси болуп колдонулат. Адам баласынын сезимдерин билдирүүдө, орто курактагы жана жогорку курактагы адамдар тарабынан таалим-тарбия берүүдө кошок ырлары чоң роль ойнойт.

Түрк этнопедагогикасынын булактарын издөө учурунда бул аймакта биринчи илимий изилдөөлөр жасалган. Ар бир өлкөнүн, аймактын өзүнө таандык үрп-адаттары, маданиятынын болушунун маңызында жаш муундарга үрп-адаттарыбызды, маданиятыбызды жеткирип берүү менен бирге таалим-тарбия берүү жатат. Азыркы күндө элдик адабияттын жаштарга таалим-тарбия берүүдө чоң мааниге ээ болушунун бирден-бир себеби, ааламдашкан жана сырттан басымдуулук жасалган маданий империализм доорунун өкүм сүрүшү, ошондой эле анын ар бир калктын маданиятын жок кылууга кызыктар болуусу эсептелет. Түрк этнопедагогикасында изилденген ар бир адабий чыгарма биздин улуттук рухубузду, таалим-тарбиябызды, ой-чабытыбызды, эгемендүүлүгүбүздү сактоодо мааниси абдан чоң. Жаңы изилдөөлөр фольклор жаатындагы булактарды издеп табуу менен, биздин таалим-тарбиябыздын түп-тамырын бекемдөөдө үчүн жардам берет. Түрк этнопедагогикасынын булактарын колдонуу менен түзүлгөн билим системасы биздин улуттубуздун маданиятын сактоодо башкы ролду ойнойт.

Адабияттар:

1. Özgüleç İ. Milli Kültür Perspektifinde Eğitim. Ankara: İndeks Kitabevi, 2007.
2. Saticioğlu H. Halk Eğitiminde Alperenlik Ruhu. Ankara: Eğitimde Birlik Derneği Kültür Yayınları, 2012.
3. Alimbekov A. Etnopedagoji ve Kırgız Etnopedagojisinin Temel Kavramları. Ankara: Türk Yurdu Dergisi, Sayı: 242, Ekim 2007.
4. Yillar Ö. Halk Bilimi ve Eğitim. - Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2010.
5. Çanemmez B. Çocuk Edebiyatında Masal Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi. - Ankara: Ankara Üniversitesi, 2008.
6. Алимбеков А. «Коркут ата китеби» – көөнөрбөс педагогикалык мурас. Бишкек: Шоокум Журналы, No: 12, 2008.
7. <http://www.baktabuLnet/turk-dunyasi-ve-kulturu/130617-halk-bilimin-folklorun-onemi-halk-bilim-hakkinda.html>(20.11.2010 - 21.05)
8. Boratov P. N. Folklor ve Edebiyat 2. İstanbul: Adam Yayınları, 1991.
9. Özbay M. Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi. Ankara: Türk Dili, Şubat 2002.
10. Boratov P.N. 100 Soruda Halk Edebiyatı. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1992.
11. Yardımcı M. Kıbrıs ve Diğer Türk Ülkelerinde Ortak Ninni ve Tekerlemeler. II. Uluslararası Kıbrıs Araştırmalara Kongresi, Gazimağusa Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti: Doğu Akdeniz Üniversitesi, 24- 27 Kasım 1998.
12. <http://www.siirci.net/turialiler.php> (14.11.2010, 21.03)
13. Özdemir A. Ninnilerden Seçmeler. 4. Basım, İstanbul: Bordo Siyah Yayınları, 2008.
14. Элебесова Б.Б Концепт «человек» в кыргызском и турецком фольклоре. / Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. 2022. №. 3. С. 309-312.